

חג השבועות :

תורה¹⁰ ותרגומה [וע"ד מה שלמדין בבבלי¹¹ שלימוד התורה צ"ל באימה – „מה להלן באימה (דכתיבי¹² וירא העם ויגעו וגו' רש"י) וביראה וברתת¹³ ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע"ל] ודין זה אכן הובא ברמב"ם לעיל (בהל' תפלה¹⁴) „ראין התורגמן נשען לא לעמוד ולא לקורה אלא עומד באימה וביראה". משא"כ ברמב"ם כאן איירי בהחיוב של כובד ראש ואימה ופחד לא (רק) בזמן שקורא או לומד מתוך ספר התורה אלא לגבי „כל מי שיושב לפני ספר תורה" היינו שגם הישיבה לפני ס"ת צ"ל בכובד ראש וכו', ולכן לא כתב „כשם שניתנה כו' כך צריכים לישב באימה כו'", אלא הביא טעם אחר.

אבל עדיין אין הענין מיושב:

תוכן פרק זה ברמב"ם הוא בדיני כבוד ס"ת, והזהירות היתירה שלא לנהוג

א. ברמב"ם סוף הלכות ספר תורה¹⁵: כלי מי שיושב לפני ספר תורה יושב ככובד ראש באימה ופחד¹⁶ שהוא העד הנאמן לכל¹⁷ באי עולם שנאמר והי' שם כך לעד, ויכבדהו כו".

תוכן הדין ד„אימה ופחד" לפני ספר תורה מצינו בירושלמי¹⁸ – שאמר ר"ש בר"י (כשראה אחד עומד ומתרגם התורה והי' סומך עצמו על העמוד) „כשם שניתנה באימה וביראה¹⁹ כך אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה".

אבל הרמב"ם לא כתב טעם זה „כשם שניתנה כו'", ובפשטות י"ל – כי דין זה ברמב"ם אינו הדין שבירושלמי:

מ"ש בירושלמי „צריכין לנהוג בה באימה וביראה" קאי בשעת קריאת ה-

(1) פ"י ה"א.

(2) בטור ושו"ע יו"ד ר"ס רפב נעתק לשון

הרמב"ם שנינויים קלים, כדלקמן בהערות.

(3) בטור שם ישחה לפניו.

(4) בטור „ובאימה (ועד"ז הוא בכת"י התימנים דהרמב"ם – ראה רמב"ם הוצאת קאפח כאן) (ומוסף –) וביראה ובפחד". בשו"ע „וביראה ובפחד" וליתא „באימה". וכפנים איתא גם בקריית ספר להמב"ט סוף הל' ס"ת. וראה בהנסמן בהערה 13.

(5) בטור ושו"ע: על כל. וכ"ה בכת"י הרמב"ם הג"ל.

(6) וילך לא, כו.

(7) ראה לקמן סוס"ג ובהנסמן שם.

(8) מגילה רפ"ד (הובא בכמה ראשונים בשינוי לשון).

(9) ברי"ף מגילה פ' הקורא עומד (פ"ד), וברא"ש שם (רפ"ג) ליתא תיבת „וביראה". ועד"ז הוא בהגה"מ להל' תפלה פ"ב הי"א אות ט. ובעוד ראשונים.

(10) ועד"ז במס' סופרים פ"ג ה"ב (ראה מגדל עוז כאן) שנוסף לזה שהמדובר שם בעיקר הוא בשלילת הבזיון, הרי הדין הוא כשקורא בו, כלשון המ"ס „(אלא) אחוז בידי באימה וקורא בו". ועד"ז מה שציין בבאור הגי"א בשו"ע יו"ד שם סק"ז על דין הגיל (ברמב"ם ובשו"ע) „כמ"ש בפ"ב דשבת (ל, ב) לענין רבו" – הרי שם לא מדובר ע"ד הישיבה לפני רבו, אלא כשלומד מפי רבו, כמפורש בהמשך הגמ' שם.

(11) ברכות כב, א. ושי"נ.

(12) יתרו כ, טו.

(13) ראה ע"ד ב' לשונות אלו אם כולם בואיו או „ביראה" ו„ברתת" בלא וא"ו ושינוי הגירסאות בזה – לקריש חכ"ה ע' 71. ושי"נ.

(14) פ"ב הי"א. וראה כס"מ שם: ירושלמי (הג"ל) . . וכתבו ההגהות כו' דכ"ש שהקורא אטור לישען בשעת קריאת התורה.

שהאות ענינה עדות²⁰ [וי"א²¹ שתפילין הוא „לשון ויכוח . . על שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עליו ויראים ממנו כמו דאמרינן לקמנ²² וראו כל עמי ה' ארץ כי שם ה' נקרא עליך גו'²³ אלו תפלין שבראש²⁴] ומ"מ לא כתב הרמב"ם שה"אות" והעדות גורמים דינים מיוחדים בישיבה לפני התפילין.

איברא שמצינו ברמב"ם²⁵ אריכות ב' דיני קדושת תפילין (נוסף על דיני זהירות מלבושות) וכתב שם²⁶ „קדושת תפילין קדושתן גדולה היא כו'", אבל בד"א בזמן קיום המצוה (כשהתפילין מונחים עליו) – „שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות כו', לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום; אבל לא כתב א' שיש דין מיוחד על הזהירות בכבודם (גם) כשאינם עליו, (ב) שדין זה הוא מטעם שהן אות ועדות.

ודורש ביאור טובא, מאי שנא ס"ת, שלהיותו „עד הנאמן כו'" ה"ה מחיבב הנהגה של „ישב בכבוד ראש כו'" גם כשאינו עוסק בו?

ג. וי"ל הביאור בכל זה ע"פ דיוק לשון הרמב"ם „כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכבוד ראש כו'" – דלכאורה הול"ל בלשון קצרה²⁷ „ישב לפני ס"ת בכבוד ראש כו'", ומהי אריכות הלשון „כל מי שיושב לפני ס"ת ישב כו'?"

(20) ראה פרש"י עירובין שם – הובא לקמן ס"ד.

(21) תודיה לטוטפות – מנחות לד, ב.

(22) מנחות לה, ב. ברכות ו, א. ועוד.

(23) תבא כח, ייד.

(24) פ"ד הי"ד ואילך.

(25) שם הכ"ה.

(26) ע"ד ה'ל' בטושי"ע שם.

בו מנהג בזיון ח"ו, וא"כ מהו החידוש המיוחד שבדין זה (שהישיבה לפני ספר תורה צ"ל „בכבוד ראש באימה ופחד" שהרמב"ם הוצרך להביא ע"ז טעם חדש ומיוחד – „שהוא העד הנאמן כו'")?

יתירה מזו: בהלכה שלפנ²⁸ כ' הרמב"ם „מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי, דברים שב' לוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר, לא ירוק אדם כנגד ספר תורה כו' ולא יחזיר אחוריו לספר תורה כו'" – הרי שכבר כתב הרמב"ם שהטעם על כבוד ס"ת „לכבדו ולהדרו יותר מדאי" שיך „לדברים שבלוחות הברית . . שבכל ספר", ומהי ההוספה בזה שס"ת „הוא ה' עד הנאמן לכל באי עולם", שדוקא מפני זה צריך לישב לפני ס"ת „בכבוד ראש באימה ופחד"²⁹.

ב. גם יל"ע לכאורה במ"ש שס"ת „הוא העד הנאמן לכל באי עולם":

ענין העדות מצינו גם במצות תפילין שנאמר בה"י „והי' לך לאות על ידך"³⁰ (והביאו הרמב"ם לעיל בה'ל' תפילין).

(15) פ"י ה"י.

(16) ולהעיר: בתחלת ההלכה בשו"ע שם: „מצוה לייחד לו (לס"ת) מקום כו' ולא ירוק כנגד כו', ולא יגלה כו' ולא יפשוט כו' ולא יניחנו כו' אלא ישב לפניו בכבוד ראש כו'", ומשמ"ט (כברוב המקומות) הטעם שברמב"ם „דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר". ולפי פשוט המשך הלשון משמע, שמ"ש בסוף ההלכה „שהוא העד הנאמן על כל באי עולם" הוא הטעם על כל הדינים שבהלכה זו ואכ"מ.

(17) בא יג, ט, שם, טז.

(18) עירובין צו, א. מנחות לו, ב (וראה מ"ש

בגליון שם).

(19) פ"ד ה"י.

„ג'טו מכובד על הבריות“, כדלקמן סעי' ח].

ד. ולכן הווקם הרמב"ם להביא טעם חדש ומיוחד – „שהוא העד הנאמן כו“:

גם גבי תפילין הביא הרמב"ם (כנ"ל) ע"ד פעולת התפילין בהאדם המניחן – שע"ז „הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק כו“, אבל שם אין צורך להביא ע"ז טעם מיוחד, מאחר שהמדובר הוא בשעה שהתפילין על האדם, שכאשר האדם מקיים מצות תפילין ומניחן על גופו, הרי מובן מאליו שקדושת התפילין הגדולה והחמורה פועלת על האדם – מניח תפילין.

משא"כ גבי ס"ת שהרמב"ם מדייק לומר „כל היושב לפני ס"ת" – אף שאינו עוסק בתורה – הרי עליו לישב בכובד ראש כו, היינו, שהמצאו של ספר התורה לפני האדם צריך לפעול בו שישב „בכובד ראש באימה ופחד“ – ובמה הוא כח פעולתו המיוחד הזה של ספר התורה?

ע"ז מבאר הרמב"ם כי ספר תורה „הוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר וה' שם בך לעד“.

והביאור בזה:

הרמב"ם מדייק כאן שס"ת „הוא העד הנאמן לכל באי עולם“²⁷ – ולכאורה, הרי מפשטות המשך הכתובים משמע, דמ"ש „וה' שם בך לעד“, הכוונה שהס"ת הוא עדות בישראל, עדות והתראה לבני"על שמירת התורה והמצוות²⁸.

ונראה לומר, שבזה מדגיש הרמב"ם החידוש שבדין זה²⁹ לגבי הדינים דכבוד ס"ת שלפנ"ו (בפרק זה):

הענין דכבוד ס"ת (בפשטות) הוא ה"חייב שחל על (הנהגת) האדם ביחס ל"ספר התורה: מכיון שס"ת יש בו קדושה וכו', ה"ז מחייבו להתנהג באופן של כבוד, לכבדו ולהדרו, ולא ירוק כנגד ס"ת כו'. וזהו תוכן הדינים לפנ"ו – פרטי דיני הכבוד ואופני הנהגה כלפי ס"ת.

משא"כ כאן אין המדובר ב"כבוד ראש וכו'", „הנמשכים" מחיובי האדם בהנהגתו וגישתו לספר התורה, אלא אדרבה – ב"כבוד ראש וכו'" שספר התורה מעורר ופועל בהגברא. דגם כי אשר המדובר הוא בשעה (שאינו עומד להתעסק באיזה אופן שהוא בשייכות לס"ת, אלא) שהוא (סתם) „יושב לפני ס"ת“, זה לבד צריך לפעול עליו ש"ישב בכובד ראש באימה ופחד“.

ולכן מדייק הרמב"ם „כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכובד ראש באימה ופחד“, ולא כ' בקיצור „וצריכים לישב לפני ס"ת בכובד ראש כו" (וע"ד לשון הירושלמי הנ"ל „אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה“) – כי אין כוונתו כאן להחייב בהנהגת האדם לכבד התורה, אלא בנוגע לפעולת התורה בהאדם (ב"כל מי שיושב לפני ס"ת“).

[ועפ"ז מובן גם המשך דברי הרמב"ם, שלאחרי דין זה ממשיך „ויכבדהו לפי כוחו כו' כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות כו" – שקאי ג"כ בפעולת התורה על הגברא, שע"י התורה

²⁷ היינו גם אומות העולם. וראה לקו"ש ח"ג

ע' 230 בהערות. חכ"ז ע' 246 ובהערה 74. חכ"ח ע' 104 הערה 4.

²⁸ כפשטות הכתובים ומפרשי התורה שם (וילך לא, כו).

²⁹ להעיר שבכתי' תימן מתחילה כאן הלכה בפ"ע (ראה רמב"ם הוצאת קאפח).

הלשונות" כוללת כאו"א מבני מבלי
הבדל כלל.

ה. עפ"י מובן ג"כ החילוק בין דברי
הרמב"ם כאן, "שהוא העד הנאמן כו"
ומ"ש בהלכה שלפנ"ו, "מצוה לייחד ל-
ספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר
מדאי דברים שבלוחות הברית הן הן ש-
בכל ספר וספר" (כלומר, דין זה הוא
מטעם שהספר (וכל ספר שבספר זה)
מכיל "דברים שבלוחות הברית"):

ההפרש בין "ברית" ו"עדות" בפשטות
הוא: "ברית" הוא שם התואר לדבר ה-
פועל קשר וחיבור בין שני בעלי הברית,
ועדות ענינה רק הוכחה וראי' על ענין
(הברית שכבר נכרת בין שני בעלי
ברית).

וזהו החילוק בין "לוחות הברית" ו-
ספר תורה ש"הוא העד הנאמן כו"³³:

(עיקר) ענינם של הלוחות הוא זה
שהם "לוחות הברית"³⁴, שנקראו כך לפי
שהם הברית בין הקב"ה ובני, כמ"ש³⁵
"לוחות הברית אשר כרת ה' עמכם",
היינו הברית על שמירת התורה והמצות,
שע"י נעשה קשר וברית בין הקב"ה
ובני³⁶.

ולכן, "מצוה לייחד לספר תורה מקום

ומזה מובן, שכוונת הרמב"ם בענין
ה"עד" שבס"ת היא (לא כדמשמע לכאור-
ה מפשטות הכתוב "והי' שם בך לעד",
עדות והתראה לבני" על שמירת התומ"צ
— כ"א) עדות ע"י ש"בחר בנו מכל העמים
ונתן לנו את תורתו". כלומר: המציאות
של ס"ת ה"ה, "עד" על בחירת הקב"ה ב-
עם ישראל³⁷. ולכן, כשאיש ישראל יושב
לפני ס"ת, הרי ידיעה זו שספר התורה
הוא "עד" צריכה לפעול בו כובד ראש
ואימה ופחד מפני הקב"ה ש"בחר בנו
מכל העמים" להיות לו לעם סגולה כו'.

וזהו גם החידוש בהעדות דס"ת לגבי
האות דתפילין:

בענין האות דתפילין כ' רש"י³⁸, ש-
ישראל צריכים להעמיד אות על עצמן
להכיר שהם מחזיקים בתורתו של
הקב"ה, ולכן זה קשור דוקא עם הפעו-
לה דהנחת תפילין, שהיא דוקא ביום
ולא בלילה, ולא בשבת ויו"ט³⁹, ואינה
שייכת לנשים וקטנים⁴⁰. ולכן לא שייך
בזה הדין דישיבה בכובד ראש באימה
ופחד מצד גוף התפילין.

אבל העדות דס"ת אינה מצד פעולת
האדם, קריאתו בתורה וכיו"ב, אלא גוף
החפצא של הס"ת עצמו, "הוא העד הנאמן
לכל באי עולם", שבני מובדלים משאר
העמים בזה שהם העם שבהם בחר ה';
ולכן ה"ז בכל עת ובכל זמן ולכל אחד
ואחת מישראל, וכדיוק לשון הרמב"ם
"כל מי שיושב כו". כי הבדלה זו ד"אתה
בחרתנו מכל העמים". ורוממתנו מכל

(33) החילוק והדיוק שבפנים בין ב' ההלכות י"ל
שמודגש בזה שאף שהלוחות נקראים לפעמים
"לוחות העדות" (תשא לא, יח, לב, טו, לד, כט),
ומי"מ כותב הרמב"ם, "לוחות הברית" (עקב ט, ט. יא.
טו).

(34) עקב שם.

(35) עקב ט, ט.

(36) ראה רשב"ם תרומה כה, טז. וראה גם
ראב"ע שם. בפרש"י, "התורה שהיא עדות כו" ו-
שקו"ט במפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, לבוש, משכיל
לדוד ועוד) אם הכוונה להלוחות (וכפרש"י פקודי מ,
כ) או להס"ת. וראה לקו"ש ח"ט ע' 196 הערה 6.

(29) ראה מדרש לקח טוב (תרומה כה, טז) בפי
"את העדות": עדות התורה לעולם שהקב"ה בחר
בישראל ונתן להם את תורתו. וראה בהנסמן לקמן
הערה 36.

(30) עירובין שם ד"ה מי שצריכים.

(31) מקומות שצויינו בהערה 18: 19.

(32) רמב"ם הל' תפילין פ"א ה"ג.

כשאדם יושב לפני ס"ת צריך לישב
"בכבוד ראש באימה ופחד".

ו. ביאור הענין בסגנון תורת ה-
חסידות:

ג' ענינים אלו שבס"ת – קדושתה,
לוחות הברית, עד הנאמן – מורים על ג'
אופנים ומדריגות בהתקשרות בנ"י עם
הקב"ה, שנעשו וכו' בשלמותם במ"ת: א)
קדושת ישראל, ב) התקשרות באופן של
ברית, ג) התקשרות עצמית.

והביאור בזה:

קדושת ישראל שנעשה במ"ת ענינה
הוא קדושת הנשמה שבכל אור"א משר-
אל. כי אף שמצד זה שהאבות הן הן ה-
מרכבה³⁹ הורישו לכאור"א מבניהם אחרי-
הם עד סוף כל הדורות נשמה קדושה
(שאינה באור"ע)⁴⁰ מ"מ גמר ושלמות
קדושת הנשמה נעשה במ"ת. וכמו שהוא
בכ"א מישראל, שתיכף משנולד יש בו
נפש קדושה, (ואח"כ) תחילת כניסת נפש
זו דקדושה היא במצות מילה⁴¹, מ"מ
„גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם
הוא ב"ג שנים ויום א' לזכר וי"ב לנקבה
שלכן נתחייבו אז במצות מן התורה
ונעשו בני עונשים"⁴².

ברית שבמ"ת ענינה הוא ההתקשרות
להקב"ה שעל ידי שמירת התורה ו-

כו", שהוא (אחד) מחיובי האדם כלפי
התורה, זה שהאדם צריך לכבד את ה-
תורה. דמכיון שהתורה היא המקשרת את
האדם עם הקב"ה, צריך לכבד אותה.

והחידוש בהלכה זו „מצוה לייחד ל-
ספר תורה מקום כו" – שמשו"י מוסיף
הרמב"ם כאן טעם מיוחד „דברים שב-
לוחות הברית כו" – עד הלכה זו פירט
הרמב"ם החיובים דכבוד ס"ת מצד ה-
פעולה דקדושת התורה (וכלשונו בתחלת
הפרק (הלכה ב ואילך) „ס"ת כשר נוהגין
בו קדושה יתירה וכבוד גדול – וממ-
שיך בכל החיובים של כבוד ס"ת: וכאן
מוסיף שיש דין כבוד מצד החפצא ד-
תורה, שזה מחייב ומוסיף במצות כבוד
ס"ת דין „מקום³⁷ – „מצוה לייחד לספר
תורה מקום ולכבדו ולהדרו כו" – וע"ז
מביא הטעם מפני ש„דברים שבלוחות
הברית הן הן שבכל ספר וספר“, דמכיון
שספר תורה מכיל את ה„דברים שב-
לוחות הברית“, ה"ז מחייב שיהי' לו
מקום מיוחד.

אבל מ"מ, אף שדין זה הוא מצד ה-
חפצא של הס"ת – מ"מ ה"ז מחיובי
הגברא כלפי התורה, שחייב לכבד את
הס"ת ע"ז שמיידך לו מקום, והחפצא
של ס"ת, מכיון שהדברים שבו הן „דב-
רים שבלוחות הברית“, דורש שגם
„מקום“ התורה יהי' מכובד על האדם:

משא"כ בהלכה שלאח"ז לא איירי ה-
רמב"ם כלל בחיובי הגברא לכבד ה-
תורה, אלא בפעולת התורה על הגברא,
ולכן כותב הטעם – ש„הוא העד הנאמן
כו", כלומר, דמכיון שהחפצא דס"ת הוא
„עד³⁸ על בחירת הקב"ה בבני", לכן

הברית הן הן שבכל ספר וספר“ (שלכן מצוה לייחד
לספר תורה מקום) הוא לא מצד החפצא דספר תורה
כ"א חפצא ד(דבר) תורה שבכתב, שחל גם על חל-
קי התורה. ואכ"מ.

(39) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(40) ראה תניא פ"ח (בב, ב).

(41) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח מהד"ת סו"ס ד:
תחלת כניסת נפש זו דקדושה היא . . גם במצות
מילה. וראה לקו"ש ח"ג ע' 763-4, שהדיוק הוא
„כניסת נפש כו".

(42) שו"ע אדה"ז שם.

(37) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 56 ואילך.

(38) וגדר זה „עד הנאמן“ הוא דוקא בס"ת
שלימה ותמימה, משא"כ בה"י „דברים שבלוחות

ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה⁴⁸, והיינו שבכל איש ישראל, באיזה מצב שהוא, ישנו הקשר לתורה (ועל ידה ל- קוב"ה) ונמשך ע"י האות שבתורה השייכת אליו, מ"מ ישנם חילוקים בין אות לאות ובמילא בין בני ישראל וכן בגילוי ענין זה, וכן בכ"א גופא, מומן לזמן (בהתאם למעמדו ומצבו בלימוד ה- תורה וקיום המצות).

אמנם ההתקשרות העצמית של בני" בהקב"ה, אין בה התחלקות ודרגות, כי היא ההתקשרות דעצם דישראל עם עצמותו ית'.

ז. וזהו תוכן הענין שהס"ת, הוא העד הנאמן לכל באי עולם:

ידוע מש"כ (אדה"ו⁴⁹ וכו') שעדות היא על דבר הנסתר והנעלם, אבל על דבר הנגלה אין צריכים ענין העדות, ויתירה מזו אפילו על "מילתא דעבדא לאגלויי" לא הצריכה התורה עדות⁵⁰, עדות היא דוקא על דבר הנעלם (כמבואר בארוכה (גם) בענין "אתם עדי"ם⁵¹).

ועפ"ז מובן גם בעדות זו של התורה שהיא העד הנאמן על בני", שעדות זו אינה על דבר הגלוי, היינו על התקשרות זו דבני" שע"י התומצ", שהוא דבר ה- ניכר ונראה שבני" מובדלים בזה מ- אוה"ע:

וכן העדות אינה על קדושת ישראל – נפש הקדושה שבכ"א מישראל, דאף שהקדושה אינה ניכרת תמיד באופן גלוי

מצותי⁵². התורה היא הברית המכשרת את ישראל עם הקב"ה, וכמאמר הזהר"י דישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה, שע"י התורה מתקשרים ישראל בקוב"ה.

התקשרות עצמית שבמ"ת הוא⁵³ מה שהקב"ה בחר בנו מכל העמים⁵⁴, דענין הבחירה אינו מצד קדושה או מעלה, אלא שרשו בעצומה ית' שלמעלה מכל הגדרים ומעלות⁵⁵.

והחילוק בין ג' מדרגות אלו הוא: אף שכל ג' אופני התקשרות אלו ישנם תמיד בישראל, מ"מ ישנם חילוקים ב- אופן פעולתם בישראל:

בענין הקדושה שבישראל – ישנם מ- בני" שקדושת נשמתם מאירה אצלם בגילוי, ואלו שאינה מאירה אצלם כ"כ, ובאלו שמאירה בגילוי ישנם דרגות וא- פנים שונים בהתגלות הקדושה בזמני ה- שנה – בימי החול, בש"ק, ימים נוראים, מועדי השנה.

וכן הוא בנוגע לענין הברית שבתו- רה, ההתקשרות עם הקב"ה שע"י שמירת התורה והמצוות, דאף שזה קיים תמיד בכ"א מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, כמרומו גם בתיבת "ישראל" –

(43) ראה לקו"ש ח"י"ע ע' 407 ואילך. וש"נ.

(44) ח"י עג, א.

(45) וכידוע שגובנו בחרת' ה' במ"ת (שור"ע אדה"ו א"ח ס"ו ס"ד (מג"א שם) שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת.

(46) להעיר מהפ"י ב"תלת קשרין כו' ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה" (דלכאורה ישנם רק שני קשרים), דישנו קשר ג' ישראל וקוב"ה (בלי ממוצע) ואורייתא – ראה לקו"ש ח"י"ע שם. שה"מ מלוקט ח"ג ע' קנה.

(47) דאע"פ שחטא ישראל הוא (סנה' מד, רע"א).

(48) מג"ע אופן קפו.

(49) לקו"ת פקודי ד, סע"א ואילך. וראה ג"כ ד"ה ויקם עדות הש"ת פ"א. ועוד.

(50) ר"ה כב, ב. וש"נ. לקו"ת שם. ד"ה ויקם עדות שם.

(51) וראה בארוכה לקו"ש ח"י"ע ע' 190 ואילך.

השם – שה"ז עבודה שלא לשמה⁵⁶. ותמוה: היתכן שלאחר אריכות הביאור ע"ד מעלתו וגדולתו של ספר תורה, שיש בו „דברים שבלוחות הברית“, „הוא העד הנאמן בו“, יסיים הרמב"ם בענין התועלת והשכר שיגיע לאדם ע"י ומזה שהוא מכבד את התורה?

(ב) וגדלה התמי' – שבשכר גופא, בחר הרמב"ם בהשכר ד⁵⁷, 1912 מכובד על הבריות, היינו שהמדובר כאן לא ב- כבוד רוחני (השייך לנשמתו של אדם), אלא ש(גם) 1912 (הגשמי) יהי' מכובד על הבריות [וי"ל שזהו גם הדיוק „גופו מכובד על הבריות“, כלומר המדובר כאן בכבוד שיכבדהו בריות בעלמא⁵⁸ (ולא בעלי תורה ומעלה), שהכבוד הבא מ„בריות“, שאין להם מושג בענינים רוחניים, שייך לגופו של האדם] – ואיך מתאים לסיים כל הלכות ספר תורה בשכר זה?

וע"פ הנ"ל יש לומר, שאין כוונתו ל- הודיע השכר שמגיע להאדם ע"י שמכבד את התורה, אלא שזה בא בהמשך למ"ש הרמב"ם לפני⁵⁹ שהחפצא של תורה פועלת על הגברא, מפני ש„הוא העד הנאמן לכל באי עולם“.

והביאור:

עדות היא על דבר הנעלם – בכדי לגלות דבר נעלם זה: וכן בענינו, שס"ת מגלה את הקשר העצמי של ישראל וקוב"ה, עד שע"י ניכרת חשיבותם של ישראל בגלוי „לכל באי עולם“.

ובהמשך לזה כותב הרמב"ם (ומסיים הלכות ספר תורה) ב„עדות זו של ס"ת,

ומורגש, מ"מ הרי זה בגדר מילתא ד- עבדא לאגלויי, שכ"א מישאל מזמן לזמן מאירה אצלו נפש זו דקדושה, מתעוררת בו ומאירה בזמני רצון בשנה (או ע"י בת-קול מלמעלה כידוע⁶⁰).

אלא העדות דס"ת היא על הקשר ה- עצמי דישראל עם עצמותו ית' שהוא דבר הנעלם, אמנם קיים בכ"א מישראל בכל מצב שהוא.

ועפ"ז מובן גם דיוק לשון הרמב"ם „הוא העד הנאמן“: בהברית בין הקב"ה וישראל על שמירת התורה ומצות הרי כאשר חסר ח"ו בקיום התומצ"צ פוגע בה- ברית⁶¹: משא"כ הקשר העצמי בין ישר- אל והקב"ה הרי הוא דבר נצחי לעולם⁶² ובאיזה מצב שהוא של בני, ולכן „הוא העד הנאמן“.

ח. עפ"ז יש לבאר ג"כ (בפנימיות ה- ענין) דברי הרמב"ם בהמשך ההלכה, שלאחרי דין זה מסיים (הלכות ס"ת) „ויכבדהו כפי כוחו אמרו חכמים ה- ראשונים⁶³ כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות“.

דלכאורה יש לדייק בפרטי הלשונות:

(א) ענין זה שהאדם מכבד את התורה בשביל שכר (שיהא „גופו מכובד על הבריות“) אינה דרגא נעלית בעבודת

52) ראה לקיטת תצא לו, ד. האוינו עא, ד. המשך תרס"ז ע' קא. ד"ה אריב"ל בכ"י ב"ק כו' תש"ב פ"א. ועוד.

53) וי"ל שזה נתגלה בשבירת „לוחות הברית“, כשראה משה מצב בני' בירידתו מן ההר.

54) ראה הלשון במדרש לקח טוב (הגיל הערה 29) עדות התורה לעולם כו'.

55) אבות פ"ד מ"ו (בסדר הפוך, ובפשטות שינה הרמב"ם כדי לסיים בטוב).

56) כמ"ש הרמב"ם פ"י מהל' תשובה.

57) תניא פל"ב.

דתו בכל כחותיו הפנימיים, ובמחשבה
דבור ומעשה בכל ימי השנה,

עד שיהי' ניכר ונגלה ב"כל באי
עולם", שזה ישפיע ויפעול עליהם ש-
יקיימו ז' מצות שלהם, שגם זה ניתן
במ"ת כמ"ש הרמב"ם⁶⁰, "וכן צוה משה
רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי
העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח . .
כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן
הרי זה מחסידי אוה"ע ויש לו חלק
לעוה"ב והוא שיקבל אותן ויעשה אותן
מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו
על ידי משה רבינו שבני נח מקודם
נצטוו בהן",

ועי' גם ממהרים ביאת משיח צדקנו
ש"תקנו" את העולם כולו לעבוד את ה'
ביחד (אחד⁶²) שנאמר⁶³ כי אז אהפוך אל
עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
ולעבדו שכם אחד", במהרה בימינו ממש.

(משיחות פ"ט שמיני תשמ"ו: כ"ה אייר תשד"מ)

שמגלה מעלתם של ישראל לבאי עולם⁵⁸
– "כל המכבד את התורה גו' מכובד
על הבריות", שע"י שהאדם מכבד את
התורה, ה"ז פועל שגם "בריות" יכירו
מעלתו, שזה מתבטא בזה שהם מכבדים
את גו'ו⁵⁹.

ט. והנה מובן ופשוט, שפעולת ה-
עדות דס"ת – לגלות ההתקשרות ה-
עצמית עם הקב"ה – היא לכל לראש
בהאדם עצמו, שפועל בהאדם שבכל
פעולותיו יתגלה ויורגש ענין זה, עד
שיהי' ניכר בגופו הגשמי, ומזה נמשכת
עדות זו גם לכל באי עולם.

וזהו הנתינת כח "שלוקחים" מזמן
מתן תורתנו בחג השבועות, דנוסף על
ההתעוררות בגילוי קדושת ישראל, נפש
הקדושה שבו, ונוסף על התחזקות ב-
"לוחות הברית" – ע"י לימוד התורה
וקיום המצות, הנה עוד ועיקר – שאז
נוסף בגילוי התקשרות העצמית של
ישראל עם הקב"ה, שזה משפיע על עכו-

60) הל' מלכים פ"ח ה"י"א.

61) רמב"ם שם ספ"א.

62) ואולי י"ל שזהו ע"ד שמת' לישראל ה'

צ"ל בהקדמת כאש אחד בלב אחד (מכילתא יתרו
יט, ב. הובא בפרש"י עה"פ. וראה ויק"ר פ"ט, ט.
ועוד).

63) צפני' ג, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 103

בהערה.

58) צד השווה שבכל פרטי הבריא, כמו

התואר בריות.

59) עוד י"ל בדיק, גו' מכובד על הבריות –

כי זה שהתורה "הוא העד הנאמן כו" הוא על בחירת
הקב"ה בבני' וענין הבחירה הוא (בעיקר) שייך
ב"גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע"
(תניא פמ"ט – ע, רע"א).

נשא

רמב"ם, שהביא תוכן מאמר המדרש (ש-מקורו בש"ס) בהל' ת"ת, וז"ל: "ב-שלשה¹⁰ כתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן כו' כתר מלכות זכה בו דוד כו' כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל כו' שמא תאמר ש-אותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר¹¹ כי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו הא למדת שכתר תורה גדול משניהם", ובהלכה הבאה ממשיך, "אמרו חכמים-ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים".

וצריך ביאור: למה חילק הרמב"ם זה ד, אמרו חכמים ממזר ת"ח קודם כו' בהלכה בפ"י¹², דלכאורה מאמר זה אינו אלא סיום וראי' לתוכן ההלכה הקודמת ש, "כתר תורה גדול משניהם"¹³. ומזה שהרמב"ם כתבו בהלכה בפ"ע משמע,

א. איתא במדרש רבה ריש פרשתנו: "נשא את ראש בני גרשון וגו' הה"ד יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישו בה . . חכם קודם למלך ישראל כו' . . אם ה' ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים . . אפילו מזה שהוא נכנס לפני ולפנים, דבר אחר יקרה היא מפנינים מדבר בקהת וגרשון אע"פ שגרשון בכור ומצינו שבכל מקום חלק הכתוב כבוד לבכור, לפי שה' קהת טוען הארון ששם התורה הקדימו הכתוב לגרשון כו'".

לפי פשוטו הובא כאן הדרש הרא-שון בפירושו הפסוק, "יקרה היא מפנינים" רק אגב הדרש השני (שהכתוב, "מדבר בקהת וגרשון"), אבל מ"מ מסתבר לומר, שכיון שדרש זה הובא כאן על הפסוק דפרשתנו, ומה גם שדרש זה הובא כאן בתור פירוש ראשון (לפני הפירוש ש-"מדבר בקהת וגרשון"), שגם דרש זה נוגע להבנת גדר מעלת התורה המרומז בפרשתנו (כדרש השני).

ב. ויובן בהקדים ביאור לשון ה-

(1) במדבר פ"א, א.

(2) פרשתנו ד, כב.

(3) משל ג, טו.

(4) מקורו בירושלמי הוריות פ"ג ה"ה (כציון

במת"כ שם).

(5) מקורו בהוריות יג, א (כציון במת"כ).

וההוספה במדרש שם, "סברין מימר לפדות להחיות

ולכסות הא לשיבה לא אמר רבי אבין אף לשיבה"

היא בירושלמי שם בסוף ההלכה וירושלמי שבת

פ"ב ה"ג (בנסמן במדרש שם). וראה לקמן הערה

29.

(6) שנמנה בס"פ במדבר ד, א ואילך.

(7) ראה פ" מהר"ז כאן ד"ה יקרה היא.

(8) ראה לעיל הערה 5.

(9) רפ"ג.

(10) ראה ספרי קרח יח, כ. יומא עב, ב. קה"ר

פ"ז, א (ב). מדרש שמאל (שחר טוב) פכ"ג. שמורי

פל"ד, ב. תנחומא ויקהל ח בסופו. במדבר פ"ד, יג

בסופו. פ"ד, י"ד. יל"ש משלי רמז תחקמא.

(11) משל ח, טו"ט.

(12) דאף שבמקורם הם שני מרזיל במקומות

שונים, הרי הרמב"ם הביאם בהמשך ולראי' א' על

השני. כפנים.

(13) ובהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד בא בהמשך אחד.

ולכמה גירסאות כ"ה גם ברמב"ם שם (ראה רמב"ם

ספר המדע - ירושלים, תשכ"ד. וראה שם עוד

נוסחא שהלכה ב' היא, שמא תאמר . . אמרו חכמים

. . לפני ולפנים".